

Noor Asharaf

Assistant Professor (Guest Faculty)

Dept. of Persian, MMHAPU, PATNA

Email: ashrafjnu@gmail.com

E-Content

Sem-1, Paper code: 102

Persian (M A)

Topic: Maulana Jami

نورالدین عبدالرحمن بن احمد بن محمد جامی، معروف به جامی و ملقب به خاتم الشعرا، شاعر، موسیقی‌دان، ادیب و صوفی نام‌دار فارسی‌زبان ایرانی سده ۹ قمری است. نورالدین عبدالرحمن ابن نظام الدین احمد ابن محمد متخلص به جامی در ۸۱۷ قمری در خرچرد جام از توابع خراسان دیده به جهان گشود و در سمرقند و هرات به کسب علم و ادب پرداخت و در آنجا علوم متفاوت عصر خود، همچون صرف و نحو، منطق، ریاضیات و تفسیر آشنا شد.

جامی ابتدا با تخلص دشتی شعر می‌سرود اما بعد از مدتی لقب خود را به جامی تغییر داد. وی علت این کار را اشاره به محل تولدش شهر جام و ارادتی که به «شیخ احمد جام» داشته است، عنوان می‌کند. این ادیب فرزانه سپس با تصوف و صوفی‌گری آشنا شد و در حلقه مریدان «شیخ نقشبندی» قرار گرفت و چنان در تصوف پیشرفت کرد که از بزرگان طریقت شد و نزد سلطان حسین میرزا بایقرا آخرین سلطان قدرتمند سلسله تیموری و وزیر کاردان وی امیر علیشیر نوایی جایگاه ویژه‌ای یافت. جامی همچنین با حمایت پادشاه علم دوست، «الغ بیگ» توانست در زمینه علم بسیار پیشرفت کند و در میان اهل دانش و معرفت به محبوبیت بالایی دست یابد.

جامی مقدمات ادبیات فارسی و عربی را نزد پدرش آموخت و چون خانواده‌اش شهر هرات را برای اقامت خود برگزیدند، او نیز فرصت یافت تا در مدرسه نظامیه هرات که از مراکز علمی معتبر آن زمان بود، مشغول به تحصیل شود و علوم متداول زمان خود را همچون صرف و نحو، منطق، حکمت

مشایی، حکمت اشراق، طبیعیات، ریاضیات، فقه، اصول، حدیث، قرائت، و تفسیر به خوبی بیاموزد و از محضر استادانی چون خواجه علی سمرقندی و محمد جاجرمی استفاده کند.

هوش زیاد، حافظه قوی، و ارستگی، عزت نفس، استغنا، ساده زیستی، خیرخواهی، ظرافت طبع و بذله‌گویی از صفات برجسته جامی بود. وی به سبب تبحر در علوم و فنون گوناگون و به تبع آن کثرت و تنوع آثار منظوم و منثور، معروف‌ترین شاعر سده نهم و از جامع‌ترین شخصیت‌های حیطه ادب و علوم اسلامی این سده به شمار می‌آید. «حجت الاسلام غلام سخی مصباح» یکی از علمای دینی هرات در خصوص ویژگی‌های شخصیتی جامی گفته است: جامی شخصیت علمی، ادیب و عرفانی است که در جهان اسلام موجب افتخار شعرا و عرفا شده است. به اعتقاد وی، هر چند مسلمانان از گذشته‌های تاریخی، افتخارات ادبی و عرفانی خود بیشتر شعارگونه و تشریفاتی تقدیر می‌کنند و کمتر از سیره عملی و رویکرد فکری آنها برخوردار هستند، اما جامی به خاطر جامعیت علمی، عرفانی و ادبی خویش توانسته در ذهنیت عام و خاص بیشتر جا باز کند.

جامی در 60 سالگی به زیارت خانه خدا رفت مدتی در بغداد ماند و از آنجا به کربلا و نجف رفت. در راه بازگشت از حج چندی در حلب و دمشق ماند. در حلب و تبریز، پادشاهان از او برای اقامت و ملازمت در گاه خود دعوت نمودند اما وی نپذیرفت و به حلب بازگشت. جامی این عارف بزرگ روز به روز به شهرتش افزوده می‌شد و آنچنان به شکوه و مرتبه معنوی دست یافته بود که سلطان حسین امیر عیشیر به دوستی با او افتخار می‌کرد و از دیدن وی خرسند می‌شد. جامی چنان تاثیری بر شاهان و امرای روزگار خود داشت که اگر وزیری به غضب سلطان گرفتار می‌شد با شفاعت و وساطت وی شاه او را مورد عفو قرار می‌داد. با این بزرگی او هیچگاه در مدح و ستایش شاهان و قدرتمندان قلم فرسایی نکرد و همین بلند طبعی و بی‌نیازی او را بزرگتر می‌نمود.

مزار نورالدین عبدالرحمان جامی در شمال غربی شهر هرات می‌باشد. جامی به افتادگی و گشاده رویی معروف بود و با اینکه زندگی ای بسیار ساده داشت و هیچ گاه مدح زورمندان را نمی‌گفت، شاهان و امیران همواره به او ارادت می‌ورزیدند و خود را مرید ایشان می‌دانستند. جانشینان الغ بیگ خصوصاً سلطان حسین بایقرا و امیر او عیشیر نوایی تا آخر عمر او را محترم می‌داشتند و اوزون حسن آق

قویونلو، سلطان محمد فاتح پادشاه عثمانی و ملک الاشراف پادشاه مصر از ارادتمندان او بودند. جامی سرانجام در ۲۷ آبان ۸۷۱ - ۱۷ محرم ۸۹۸ هجری - در سن ۸۱ سالگی در شهر هرات درگذشت. آرامگاه او در حال حاضر در شمال غربی شهر هرات واقع و زیارتگاه عام و خاص است.